

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Infotehnoloogia teaduskond

Informaatika instituut

Infosüsteemide õppetool

PostgreSQL-i põhise meta-andmetega juhitavate veebirakenduste kiirprogrammeerimiskeskonna projekteerimine ja realiseerimine

Magistritöö

Üliõpilane:	Rait Raidma
Üliõpilaskood:	143682IAPM
Juhendaja:	dotsent Erki Eessaar

Autorideklaratsioon

Kinnitan, et olen koostanud antud lõputöö iseseisvalt ning seda ei ole kellegi teise poolt varem kaitsmisele esitatud. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, olulised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on töös viidatud.

.....
(kuupäev)

.....
(allkiri)

Annotatsioon

Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ning sisaldab teksti 47 leheküljel, 9 peatükki, 6 joonist, 2 tabelit.

Abstract

The thesis is in estonian and contains 47 pages of text, 9 chapters, 6 figures, 2 tables.

Lühendite ja mõistete sõnastik

SQL	<i>Structured Query Language</i> , struktureeritud andmebaasikeel andmete käitlemiseks, õiguste jagamiseks ning andmebaasiobjektide haldamiseks
FSF	<i>Free Software Foundation</i> , MTÜ, mis propageerib arvuti kasutajate vabadust ja kaitseb vaba tarkvara kasutajate õigusi
OSI	<i>Open Source Initiative</i> , Organisatsioon, mis propageerib avatud lähtekoodiga tarkvara
Juurutama	<i>Deploy</i> , Tarkvara või riistvara töölepanekuga seotud protsesside - installeerimine, konfigureerimine, käitamine, testimine - läbimine [21]
CRUD	<i>Create Read Update Delete</i> , Lühend, mis tähistab andmetega manipuleerimise nelja põhitegevust: loomine, lugemine, muutmine ja kustutamine
Meta-andmed	Andmed andmete kohta
Meta-andmetega juhitud	Süsteemi käitumist ja väljanägemist juhatakse andmetega.
URL	<i>Uniform Resource Locator</i> , Internatiaadress. Viit arvutivõrgus olevale ressursile. [21]
Kiirprogrammeerimine	<i>Rapid Application Development</i> , Arendussüsteem, mis annab programmeerijatele võimaluse kiiresti programme koostada. Üldiselt on RAD-süsteemides rida graafiliste kasutajaliideste loomiseks mõeldud tööriistu, mis oluliselt lühendab taoliste liideste loomisele kuluvat aega. [21]

Sisukord

1	Sissejuhatus	10
1.1	Taust ja probleem	10
1.2	Ülesande püstitus	10
1.3	Metoodika	11
1.4	Ülevaade tööst	11
2	Teoreetiline taust	12
2.1	Andmebaasi avalik liides	12
2.1.1	Vaadete kasutamise eelised ja võimalused	12
2.1.2	Vaadete kasutamisel tekkida võivad probleemid PostgreSQL and- mebaasisüsteemi korral	13
2.1.3	Rutiinide kasutamise eelised	14
2.1.4	Rutiinide puudused	14
2.2	Ühendumine teiste andmebaasidega	14
2.2.1	dblink	15
2.2.2	postgres_fdw	16
2.2.3	Mooduli valik	16
2.3	Andmebaasiobjektide kirjelduste küsimine	16
2.4	Eksisteerivate programmide analüüs	17
2.4.1	Oracle Application Express (APEX)	17
2.4.2	NuBuilder	17
2.4.3	Xataface	18
2.5	Täpsustunud ülesande püstitus	18
2.6	Litsents	19
2.6.1	Free Software	19
2.6.2	Open Source	19
2.6.3	<i>Free Software</i> ja <i>Open Source</i> võrdlus	20
2.6.4	Litsentsi valik	21
3	Süsteemi analüüs	22
3.1	Tegutsejad	22
3.2	Terviksüsteemi tükeldus allsüsteemideks	22
3.2.1	Pädevusalad	22
3.2.2	Funktsionaalsed allsüsteemid	22
3.2.3	Registrid	23
3.3	Rakenduse funktsionaalne allsüsteem	23
3.3.1	Eesmärgid	23
3.3.2	Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid	23

3.3.3	Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	23
3.4	Rakenduste funktsionaalne allsüsteem	25
3.4.1	Eesmärgid	25
3.4.2	Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid	25
3.4.3	Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	25
3.5	Lehtede funktsionaalne allsüsteem	28
3.5.1	Eesmärgid	28
3.5.2	Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid	28
3.5.3	Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	28
3.6	Regioonide funktsionaalne allsüsteem	30
3.6.1	Eesmärgid	30
3.6.2	Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid	30
3.6.3	Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	31
3.7	Navigatsioonide funktsionaalne allsüsteem	36
3.7.1	Eesmärgid	36
3.7.2	Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid	36
3.7.3	Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	37
3.8	Mittefunktsionaalsed nõuded	40
4	Andmebaasi disain	40
5	Kasutajaliidese disain	40
6	Rakenduse disain	40
7	Näide	40
8	Kokkuvõte	41
9	Summary	42
	Kasutatud kirjandus	43
Lisa 1		45
9.1	information_schema	45
9.2	pg_catalog	45

Jooniste loetelu

1	Andmebaasi avalik liides	12
2	Rakenduse funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	24
3	Rakenduste funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	26
4	Lehtede funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	29
5	Regioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel	32
6	Navigatsioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel .	37

Tabelite loetelu

1	Litsentside võrdlus	21
2	Mittefunktsionaalsed nõuded	40

1 Sissejuhatus

Järgnevalt on välja toodud, miks ning kuidas antud tööd tehakse.

1.1 Taust ja probleem

Töö idee sai alguse TTÜ-s õpetatavast ainek "Andmebaasid II", mille raames tuleb üliõpilastel ühe õpiväljundina luua andmebaas koos seda kasutava rakendusega, kus rakendus suhtleb andmebaasiga läbi andmebaasiliidese. Antud ainek võib kasutada andmebaasisüsteeme PostgreSQL [15] ja Oracle [12]. Juhul, kui andmebaas on loodud Oracle andmebaasisüsteemi abil, siis on üliõpilastel rakenduse loomiseks võimalus kasutada kiirprogrammeerimiskeskonda Oracle APEX [11]. PostgreSQL andmebaasisüsteemiga loodud andmebaasi korral tuleb rakendus programmeerida kasutades PHP-d [14]. See tähendab, et üliõpilane ei saa keskenduda täielikult andmebaasi täiustamisele vaid peab tegelema ka lisaprogrammeerimisega. Töö tulemusena valmiva süsteemi abil peaks üliõpilastel olema lihtsam luua näidisrakendusi, mis kasutavad andmebaasisüsteemina PostgreSQL-i. Samas leiab autor, et valmiv süsteem on piisavalt võimekas, et leida raakendust teisteski kohtades.

Töö valmis 2016. aasta kevadel Tallinna Tehnikaülikoolis.

1.2 Ülesande püstitus

Töö eesmärgiks on disainida ning realiseerida PostgreSQL põhine kiirprogrammeerimiskeskond, mille abil saaks luua teisi veebipõhiseid rakendusi, mis hoiavad andmeid samas andmebaasiserveris kui loodav süsteem. Loodavates rakendustes peab andmete pärimine, lisamine, muutmine ning kustutamine käima läbi andmebaasiliidese. Kogu vajalik info rakenduste kuvamiseks ja käitumise juhtimiseks tuleb hoida loodava süsteemi metaandmete andmebaasis.

Loodav süsteem peab toetama PostgreSQL 9.4 ja PHP 5.5.0 ning tuleb välja anda vabavara litsentsi all, et soodustada süsteemi laialdasemat levikut.

1.3 Metoodika

Esiteks tuleb uurida, kas liideste kasutamine andmebaasi poole peal annab süsteemile mingi eelise. Seejärel tuleb selgeks teha, kas ja kuidas saab ühest andmebaasist suhelda teiste andmebaasidega, mis asuvad samas andmebaasiserveris. Ning viimasena, kuidas küsida teistest andmebaasidest infot liideste kohta. Lisaks uurin, milliseid sarnaseid süsteeme on veel olemas ning kuidas need on üles ehitatud.

Töö tulemusena valmib süsteem, mille abil saab luua veebipõhiseid rakendusi, mis kasutavad andmebaasiga suhtlemiseks andmebaasiliideseid. Töö tulemuse valideerimiseks loodakse näidisrakendus, kus realiseeritakse õppejõu poolt ette antud kasutusjuhud, mis sarnanevad üliõpilastöodes esinevatele kasutusjuhtudele.

1.4 Ülevaade tööst

TODO

volitatud nägema. PostgreSQL andmebaasisüsteemis tuleks lisaks kasutada turvabarjääri *WITH (security_barrier)* lisatingimust. See takistab peidetud ridade kuvamist ka juhul, kui kasutatakse kuritahtlikult valitud funktsioone ja operaatoreid, et näha varjatud infot [19]

- Võimaldavad pärida andmeid erinevatest tabelitest ja andmebaasidest, peites kasutajate eest päringu tegeliku keerukuse. Vaate koostamiseks vajalik päring on eelnevalt kompilleeritud ja optimeeritud, et tagada parem jõudlus. Vaated kasutavad päringu täitmisel baastabelitele loodud indekseid.
- Võimaldavad varjata rakenduse eest baastabelites olevaid disaini -ja andmevigasid, andes lisaaega nende parandamiseks.
- Võimaldavad kuvada samu andmeid erineval kujul ühendatuna, kasvõi nt XML-na või JSON-na.
- Läbi vaadete, mis vastavad teatud tingimustele, on võimalik teha andmemuudatusi baastabelites, kui realiseerida *INSTEAD OF* triggerid.

[2, lk 172-173]

2.1.2 Vaadete kasutamisel tekkida võivad probleemid PostgreSQL andmebaasisüsteemi korral

- Andmebaasisüsteem ei suuda kasutada põhipäringu tingimust (*WHERE* klausel) vaate alampäringus kui vaate alampäringus tehakse ühendi leidmist *UNION* või *UNION ALL* või kui alampäring sisaldab aknafunktsiooni (nt *ROWNUMBER() OVER()* ja *LAG() OVER()*)
- Kui vaate alampäring sisaldab agregaatfunktsiooni (ilma *GROUP BY* klauslita), *ROWNUM* pseudoveergu, aknafunktsiooni *ROWNUMBER() OVER()* või rekursiivset päringut, siis täidetakse vaate põhjal tehtud päring ja vaate alampäring eraldi.
- Vaate turvabarjääri *WITH (security_barrier)* kasutamine seab piirangud vaate tingimusklauslite ning vaate põhjal tehtud päringu tingimusklauslite mestimisele, mille tulemusena loodav täitmisplaan ei pruugi olla optimaalne
- Kui vaate alampäringus viidatakse teistele vaadetele, siis nende vaadete alampäringud täidetakse eraldi, mille tulemusena suureneb päringu täitmiskiirus.

[5, lk 101-102]

2.1.3 Rutiinide kasutamise eelised

- Üle võrgu saadetavate andmete ja SQL koodi hulk hoitakse minimaalsena, mille tulemusel suureneb rakenduse jõudlus.
- Rutiinide kood on andmebaasi serveris eelnevalt kompilleeritud ja optimeeritud, suurendades rutiini täitmise efektiivsust.
- Andmetöötluse jaoks kasutatakse andmebaasiserveri jõudlust, mitte rakendusserveri ega kliendi masina oma.
- Rutiinis olevat SQL koodi on lihtsam testida ja optimeerida, kui rakendusse sisse kirjutatud SQL-i.
- Rutiinide käivitusõiguste abil saab piirata ligipääsu teatud rollidele ning suurendada seeläbi turvalisust.
- Rutiinis käivituvad laused tehakse ühe transaktsiooni jooksul. See aitab vältida osalisi andmemuudatusi, kus üks osa muudatustest läks läbi, teine osa aga mitte.

[2, lk 179, 195]

2.1.4 Rutiinide puudused

- Koodifunktsionaalsus on piiratud.
- Keerulisemaid rutiine ei pruugi olla võimalik teisaldada ühelt andmebaasisüsteemilt teisele.
- Rutiine on keerulisem kapseldada ning selle tulemusena võib üks ärireegel olla jaotatud mitme rutiini vahele, mis teeb ärireegli haldamise keerulisemaks.

[4]

2.2 Ühendumine teiste andmebaasidega

Kui loodav süsteem installida serverisse, kus on mitu andmebaasi, siis peab kõikide nende andmebaaside põhjal olema võimalik luua rakendusi. Selleks peab loodav süsteem olema võimeline tegema päringuid samas andmebaasiserveris olevatesse andmebaasidesse.

PostgreSQL andmebaasisüsteemis pole realiseeritud andmebaaside vahelisi viitasid ning seetõttu ei saa koostada päringuid kujul:

```
1 select * from other_db_name . schema_name . table_name ;
```

Eelnev päring annab tulemuseks veateate:

```
ERROR:  cross-database references are not implemented: "  
        other_db_name . schema_name . table_name "
```

Selleks, et ühenduda väliste PostgreSQL andmebaasidega, tuleb kasutada kas dblink või postgres_fdw moodulit.

2.2.1 dblink

Mooduli installeerimine:

```
1 CREATE EXTENSION IF NOT EXISTS dblink ;
```

Andmete küsimiseks välisest andmebaasist tuleb ette anda andmebaasi nimi, kasutaja ja parool ning lause, mida käivitada soovitakse. Päring käivitatakse välises andmebaasis. Päringuks võib olla iga SQL lause, mis tagastab read.[16] Allpool on toodud näide päringu koostamisest dblink mooduli abil.

```
1 SELECT schema_name , owner_id  
2 FROM dblink (  
3     'dbname=external_database_name user=  
4     external_database_user password=  
5     external_database_user_password' ,  
6     'SELECT upper(nspname) , nspowner FROM pg_catalog .  
7     pg_namespace ;'  
8 ) AS (  
9     schema_name varchar ,  
10    owner_id int  
11 );
```

2.2.2 postgres_fdw

Selle mooduli poolt pakutav funktsionaalsus kattub suurel määral *dblink* 2.2.1 mooduli funktsionaalsusega, kuid pakub standardsemat süntaksit päringute koostamiseks ning võib *dblink*-i kohati edestada jõudluse poolest.

postgres_fdw loob ühenduse välise serveriga siis, kui tehakse esimene päring välise tabeli vastu. Seda ühendust hoitakse alles ning kasutatakse järgmiste päringute jaoks sama sessiooni piires. Kui väliselt serverilt küsitakse infot erinevate kasutajatena *user mappings*, siis luuakse iga kasutaja jaoks uus ühendus.

postgres_fdw üritab optimeerida väliseid päringuid, et vähendada küsitavate andmete hulka. Selleks saadetakse koos päringuga *WHERE*-tingimus ning ei laeta alla veerge, mida pole päringu täitmiseks vaja. Selleks et vältida valesid päringutulemusi, ei saadeta *WHERE*-tingimusi, kui kasutatakse midagi peale sisse ehitatud andmetüüpide, operaatorite ja funktsioonide või kui operaatorid ja funktsioonid pole muutumatud (*immutable*). [17]

postgres_fdw võimaldab lisaks andmete küsimisele (*SELECT*) ka andmeid lisada (*INSERT*), muuta (*UPDATE*) ja kustutada (*DELETE*) välisest tabelist. Küll aga ei võimalda antud moodul välja kutsuda välises andmebaasis olevaid funktsioone kujul:

```
SELECT function_from_external_database ();
```

2.2.3 Mooduli valik

Kuna loodav süsteem peab suutma välja kutsuda välistes andmebaasides olevaid funktsioone, siis pole tuleb kasutada *dblink* 2.2.1 moodulit.

2.3 Andmebaasiobjektide kirjelduste küsimine

Loodav süsteem peab teistest andmebaasidest küsima infot andmebaasiobjektide kohta, et kuvada süsteemi kasutajale info andmebaasiliidestest, mida rakenduse loomisel on võimalik kasutada. Selleks vajaliku info saab küsida süsteemikataloogidest: *information_schema* ja *pg_catalog*. *Information_schema* sisaldab vaateid andmebaasis olevate objektide kohta. Kuna *information_schema* on defineeritud SQL standardis, siis võib eeldada, et selle formaat ei muutu ning seetõttu tuleks eelistada seda kataloogi, et vältida loodava rakenduse katki minekut järgmiste PostgreSQL versioonide korral. [18] Küll aga ei sisalda infor-

mation_schema infot PostgreSQL-spetsiifiliste võimaluste kohta. Selleks tuleb pöörduda pg_catalog-i poole. Pg_catalog-st saab lisaks pärida infot samasse andmebaasiserverisse kuuluvate andmebaaside, materialiseeritud vaadete ning kasutajate paroolide kohta. [20] Täpsem loetelu olulisematest süsteemikataloogide vaadetest, mida süsteemi loomisel vaja läheb, on välja toodud Lisas 1.

2.4 Eksisteerivate programmide analüüs

2.4.1 Oracle Application Express (APEX)

Oracle APEX on veebipõhine rakendus loomaks kiirelt ja lihtsalt teisi veebipõhiseid rakendusi. Kogu süsteem on juhitud andmebaasis hoitavate metaandmetega. APEX kasutab tööks Oracle andmebaasisüsteemi.

APEX (v 5.0.3.00.03) koosneb neljast põhiosast:

- **Application Builder** - Võimaldab luua ja hallata uusi rakendusi. Rakendused koosnevad lehtedest. Lehed omakorda sisaldavad regioone. Regioonides võib kuvada raporteid, graafikuid, vorme jpm. Regioonid sisaldavad komponente, mille abil on võimalik kasutajalt infot küsida ning seda esitada. Lisaks on võimalik näha lehtede statistikat ning hallata seadeid.
- **SQL Workshop** - Võimaldab näha ja hallata andmebaasiobjekte, jooksutada päringuid, importida/exportida andmebaasis olevaid andmeid, koostada päringuid graafilise liidese abil, luua RESTful liideseid jpm.
- **Team Development** - Tööde- ja vigadehaldus süsteem. Võimaldab arendajatel ülesandeid planeerida ja hallata.
- **Packaged Apps** - Galerii näidisrakendustest, mida on võimalik kohe kasutamiseks installeerida.

[11]

2.4.2 NuBuilder

NuBuilder on veebipõhine arendusplatvorm loomaks veebipõhiseid rakendusi. Lehtede kirjeldused (sh PHP, JS ja SQL päringud) hoitakse andmebaasis, mis muudab rakenduse

varundamise lihtsaks.

NuBuilder on kirjutatud PHP-s ning andmeid hoitakse MySQL andmabaasisüsteemis. Tabelite põhjal on võimalik luua lihtsaid CRUD vorme, kus on võimalik tabelis olevaid andmeid lugeda, lisada, muuta ja kustutada. SQL päringute põhjal on võimalik luua raporteid, mida arendaja saab veebiliidese kaudu disainida. Oma kodulehel väidavad nad, et tegu on *Open Source* tarkvaraga ning lähtekood on avalikult üleväl [9], kuid kusagil pole mainitud, millise *Open Source* litsentsi alt on tarkvara välja antud.

Koodi puhul täheldasin mitut puudujääki:

- Failid on kehvasti struktureeritud - php, js, png ja gif failid on kõik koos ühes kaustas.
- PHP ja HTML on kirjutatud läbisegi, mis teeb disaini muutmise keeruliseks.
- Kasutatakse \$GLOBALS muutujat - see raskendab arusaamist, kus võidakse muutujale programmi töö ajal väärtusi omistada.
- Funktsioonid on liiga pikad - paljud funktsioonid täidavad korraga liiga palju ülesandeid ja seetõttu on raskendatud nendest arusaamine.

[8]

2.4.3 Xataface

Xataface on programm, millega saab tabelite põhjal genereerida vorme ja kuvasid. Pärast genereerimist tuleb loodud failid serverisse üles laadida. Lehtede konfigureerimine toimub INI failide abil.[22]

Xataface on avatud lähtekoodiga ning antud välja GPL litsentsi all. Programm on kirjutatud PHP-s [14] ning andmebaasina kasutatakse MySQL-i [7].

Kasutatud on palju väliseid teke. Programmil on üks põhiline arendaja ning igapäevast arendustööd ei toimu. [23]

2.5 Täpsustunud ülesande püstitus

Kasutades PostgreSQL 9.4 andmebaasisüsteemi [15] ja PHP 5.5 skriptimiskeelt [14], tuleb realiseerida süsteem, mille abil saab luua teisi veebipõhiseid rakendusi. Loodavad

rakendused peavad andmebaasiga suhtlemiseks kasutama vaadete, materialiseeritud vaadete ja funktsioonide abil loodud liidest 2.1. Loodav süsteem peab info liideste kohta küsima väliste andmebaaside süsteemikataloogidest 2.3 kasutades dblink moodulit 2.2.1 ning hoidma seda enda andmebaasis. Valminud süsteem tuleb teha interneti teel avalikult kättesaadavaks.

2.6 Litsents

2.6.1 Free Software

Free Software (Vaba tarkvara) tähendab, et kasutajatel on vabadus tarkvara jooksutada, kopeerida, levitada, uurida, muuta ja täiustada. Seega *Free Software* rõhub kasutaja vabadusele, mitte tarkvara hinnale.

Tarkvara on *Free Software*, kui selle kasutajate jaoks on täidetud neli olulist kriteeriumit:

- Vabadus 0: jooksutada programmi oma suva järgi, ükskõik mis eesmärgil
- Vabadus 1: uurida, kuidas programm töötab ja seda muuta (eeldab ligipääsu lähtekoodile)
- Vabadus 2: levitada antud tarkvara
- Vabadus 3: levitada antud tarkvara muudetud kujul (eeldab ligipääsu lähtekoodile)

Vabadus levitada (vabadused 2 ja 3) tähendab vabadust jagada antud tarkvara muudetud või muutmata kujul kas tasuta eest või tasuta - selleks ei pea kelleltki luba küsima. Küll aga peab jagatav koopia sisaldama nii lähtekoodi kui ka käivitavat programmi (kui programmeerimiskeel toetab seda võimalust)

Free Software ei tähenda, et tegu ei võiks olla kommertstarkvaraga. *Free Software* võib omandada tasuta või raha eest. Vaatamata sellele, kuidas koopia antud tarkvarast omandati, jääb omandajale vabadus antud tarkvara jagada, muuta ja müüa. [3]

2.6.2 Open Source

Open Source (Avatud lähtekood) ei tähenda ainult ligipääsu lähtekoodile. Tarkvara levitamisel peab lähtuma järgmistest reeglitest:

1. Vaba jagamine - Litsents ei tohi piirata ühtegi osapoolt tarkvara müümast või jagamast.
2. Lähtekood - Tarkvara peab sisaldama lähtekoodi ning lähtekoodi ja kompileeritud koodi jagamine peab olema lubatud. Kui tarkvara ei jagata koos lähtekoodiga, peab lähtekood olema mujalt mõistliku vaevaga kättesaadav.
3. Tuletatud tarkvara - Litsents peab lubama muudatusi ja tuletatud tarkvara ning peab lubama nende jagamist samadel litsentsitingimustel.
4. Autori lähtekoodi terviklikkus - Litsents võib keelata muudetud lähtekoodi jagamist üksnes siis, kui on lubatud jagada paikefaile (*patch file*), et muuta programmi lähtekoodi selle loomise mingis järgus (*build time*). Litsents peab selgelt lubama muudetud lähtekoodiga tarkvara jagamist. Litsents võib nõuda, et tuletatud tarkvara kannaksid teist nime või versiooninumbrit, kui originaaltarkvara.
5. Isikute või gruppide diskrimineerimiskeeld - Litsents ei tohi diskrimineerida ühtegi isikut või isikute gruppi.
6. Tegevusvaldkonna diskrimineerimiskeeld - Litsents ei tohi piirata ühtegi konkreetset tegevusvaldkonda.
7. Litsentsi jagamine - Programmile sätestatud õigused kehtivad kõigile, kellele programm on jagatud, ilma, et osapooled vajaksid täiendavat litsentsi.
8. Litsents ei tohi olla tootespetsiifiline - Programmile sätestatud õigused ei tohi sõltuda sellest, kas programm kuulub mõne teise programmi koosseisu.
9. Litsents ei tohi piirata teisi tarkvarasid - Litsents ei tohi panna piiranguid teistele tarkvaradele, mida jagatakse koos antud tarkvaraga.
10. Litsents peab olema tehnoloogiliselt neutraalne - Ükski klausel ei tohi viidata konkreetsele tehnoloogiale, stiilile või liidesele.

[10]

2.6.3 *Free Software* ja *Open Source* võrdlus

Open Source kriteeriumid on veidi vabamad kui *Free Software* omad. Kõik eksisteerivad *Free Software* programmid kvalifitseeruvad *Open Source* tarkvara alla. Enamik *Open Source* tarkvarast on *Free Software*, kuid leidub ka erandeid. [13]

- Mõlemad nimed ei väljenda täpselt seda, mida nende all tegelikult on mõeldud.

- Mõlemad lubavad tarkvara jagada tasuta või seda müüa.
- *Open Source* kriteeriumid kehtivad ainult lähtekoodile, mitte aga kompilleeritud programmile.

2.6.4 Litsentsi valik

Üheks töö eesmärgiks oli avaldada loodava prototüübi lähtekood avatud tarkvarana. Olemasolevaid litsentse on väga palju. Selleks, et valida välja litsents, mille all avaldada loodav tarkvara, leian esiteks populaarseimad litsentsid ning võrdlen neid omavahel. GitHub-i poolt avaldatud statistika kohaselt on 2016 aasta märtsi seisuga populaarseimad litsentsid: MIT (44,69%), GPLv2 (12,96%), Apache (11,19%) ja GPLv3 (8,88%). [1]

Kõik eelpool nimetatud litsentsid täidavad nii *Open Source* kui ka *Free Software* tingimusi. Tabelis 1 on välja toodud litsentside võrdlus.

Tabel 1. Litsentside võrdlus

	Nõutud	Lubatud	Keelatud
MIT	Litsents ja copyright märke	Kaubanduslik kasutamine Jagamine Muutmine Privaatne kasutamine	Võtta vastutusele
Apache License 2.0	Litsents ja copyright Teavitus muudatustest	Kaubanduslik kasutamine Jagamine Muutmine Patendi kasutamine Privaatne kasutamine	Võtta vastutusele Kasutada kaubamärki
GNU GPLv3 GNU GPLv2	Lähtekoodi avaldamine Litsents ja copyright märke Sama litsents Teavitus muudatustest	Kaubanduslik kasutamine Jagamine Muutmine Patendi kasutamine Privaatne kasutamine	Võtta vastutusele

[6]

Valitud sai MIT litsents, kuna see seab kasutajatele kõige vähem piiranguid ning arendajale kõige vähem kohustusi.

3 Süsteemi analüüs

3.1 Tegutsejad

- Administraator.
- Kasutaja.

Administraator on laiendatud õigustega kasutaja.

3.2 Terviksüsteemi tükeldus allsüsteemideks

3.2.1 Pädevusalad

- Administraatori pädevusala.
- Kasutaja pädevusala.

Administraatori pädevusala kasutab kõiki allsüsteeme.

Kasutaja pädevusala kasutab ainult rakenduse allsüsteemi.

3.2.2 Funktsionaalsed allsüsteemid

- Rakenduse funktsionaalne allsüsteem.
- Rakenduste funktsionaalne allsüsteem.
- Lehtede funktsionaalne allsüsteem.
- Regioonide funktsionaalne allsüsteem.
- Navigatsioonide funktsionaalne allsüsteem.
- Mallide funktsionaalne allsüsteem.

Antud töös ei realiseerita mallide funktsionaalset allsüsteemi.

3.2.3 Registrid

- Andmebaasiobjektide register.
- Rakenduste register.
- Lehtede register.
- Regioonide register.
- Navigatsioonide register.
- Mallide register.

3.3 Rakenduse funktsionaalne allüsteem

3.3.1 Eesmärgid

- Võimaldada administraatoril ja kasutajal kasutada loodud rakendust.

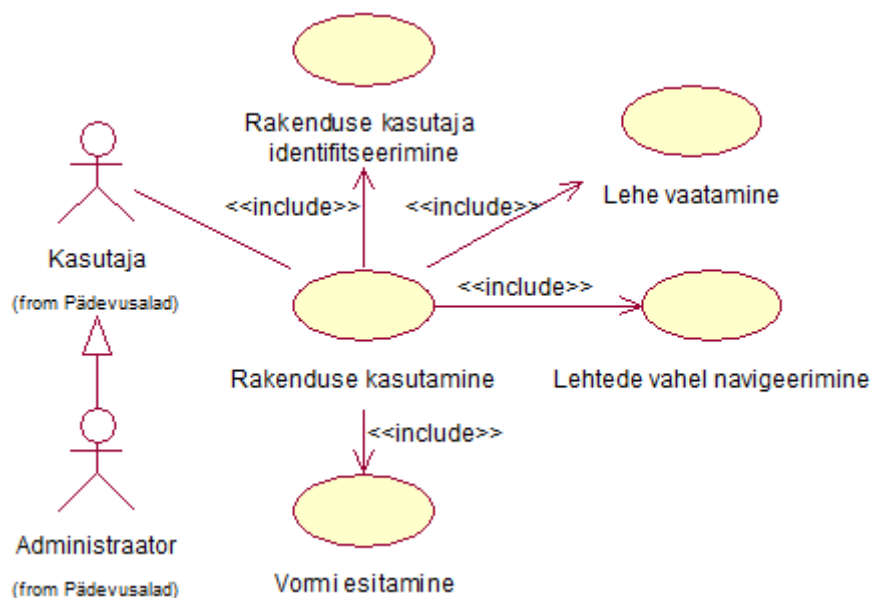
3.3.2 Allüsteemi poolt kasutatavad registrid

Allüsteem ei teeninda ühtegi registrit.

Allüsteem kasutab andmebaasiobjektide registrit, rakenduste registrit, lehtede registrit, regioonide registrit, navigatsioonide registrit ja mallide registrit.

3.3.3 Allüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Järgnevalt on esitatud rakenduse funktsionaalse allüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel ja seal esitatud tekstikirjeldused kõrgtaseme formaadis.

Joonis 2. Rakenduse funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Kasutusjuht: Rakenduse kasutamine

Tegutsejad: Kasutaja

Kirjeldus: Kasutaja saab kasutada loodud rakendust.

Kasutusjuht: Rakenduse kasutaja identifitseerimine

Tegutsejad: Kasutaja

Kirjeldus: Kui rakenduses kuvatav lehekülg nõuab, et kasutaja on autenditud, siis kuvatakse kasutajale autentimisvorm, kus küsitakse kasutajanime ja parooli. Kui kasutaja poolt sisestatud kasutajanimi ja parool on korrektsed, siis lubatakse kasutajal näha kaitsitud lehekülgi. Kasutaja peab sessiooni jooksul autentima ainult ühe korra.

Kasutusjuht: Lehe vaatamine

Tegutsejad: Kasutaja

Kirjeldus: Kasutaja näeb lehel loodud regioonide sisu. Lehel võidakse kuvada navigatsioone, raporteid, vorme ja HTML teksti.

Kasutusjuht: Lehtede vahel navigeerimine

Tegutsejad: Kasutaja

Kirjeldus: Kasutaja saab navigeerida erinevate lehtede vahel vajutades navigatsiooni olevatele linkidele.

Kasutusjuht: Vormi esitamine

Tegutsejad: Kasutaja

Kirjeldus: Kasutajale kuvatakse vorm, mis võib olla juba eelnevalt täidetud. Kasutaja sisestab vormi väljadesse andmed ning saadab need vormi esitamisega töötlemisse.

3.4 Rakenduste funktsionaalne allsüsteem

3.4.1 Eesmärgid

- Võimaldada administraatoril saada ülevaade loodud rakendustest.
- Võimaldada administraatoril luua uus rakendus.
- Võimaldada administraatoril muuta olemasolevate rakenduste seadeid.
- Võimaldada administraatoril kustutada olemasolevaid rakendusi.
- Võimaldada administraatoril muuta rakenduse autentimismeetodit.

3.4.2 Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid

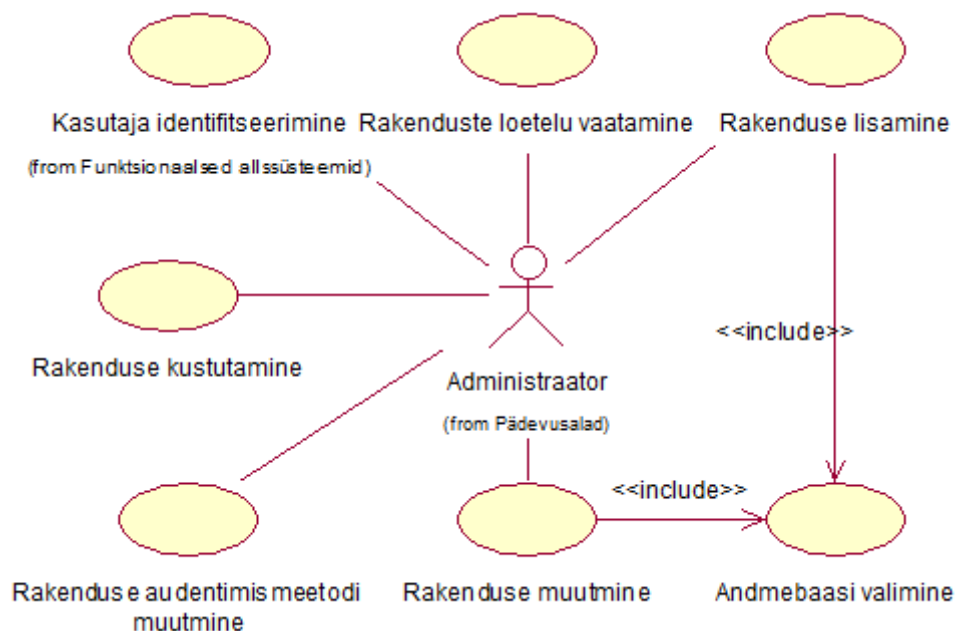
Allsüsteem teenindab rakenduste registrit.

Allsüsteem kasutab andmebaasiobjektide registrit.

Allsüsteem kasutab mallide registrit.

3.4.3 Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Järgnevalt on esitatud rakenduste funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel ja seal esitatud tekstikirjeldused kõrgtaseme formaadis.

Joonis 3. Rakenduste funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Kasutusjuht: Kasutaja identifitseerimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator identifitseerib ennast sisestades kasutajanime ja parooli. Kui sellise kasutajanime ja parooliga kasutaja on andmebaasis olemas ning kasutajal on SUPERUSER õigused, siis lubatakse administraatoril süsteemi siseneda, vastasel juhul mitte.

Märkus: Kasutusjuht “Kasutaja identifitseerimine” on kasutusel ka järgnevates allsüsteemides: lehtede funktsionaalne allsüsteem, regioonide funktsionaalne allsüsteem, navigatsioonide funktsionaalne allsüsteem.

Kasutusjuht: Rakenduste loetelu vaatamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab saada ülevaadet, mis rakendused on loodud. Süsteem kuvab administraatorile loetelu rakendustest, kus on esitatud rakenduse nimi.

Kasutusjuht: Rakenduse lisamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab luua uue rakenduse. Administraator valib rakendusele nime, aliase, andmebaasi, mille põhjal rakendus luuakse ning sisestab andmebaasi kasutajanime ja parooli, kellena süsteem andmebaasiga suhtleb. Kui sisestatud andmed on korrektsed ning sellise kasutajanime ja parooliga kasutaja eksisteerib, siis luuakse uus rakendus. Vigade korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Rakenduse muutmine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib rakenduse, mida ta soovib muuta. Administraatorile kuvatakse rakenduse nimi, alias, andmebaas, mille põhjal rakendus on loodud ning andmebaasi kasutajanimi. Administraator saab kuvatud andmeid muuta. Salvestamiseks peab ta sisestama ka andmebaasi kasutajale vastava parooli. Kui sisestatud andmed on korrektsed, siis muudatused salvestatakse. Vigade korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Rakenduse kustutamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib rakenduse, mida ta soovib kustutada. Enne kustutamist küsitakse administraatorilt kinnitust. Kui administraator kinnitab kustutamise, siis rakendus ning sellega seotud info kustutatakse.

Kasutusjuht: Rakenduse autentimismeetodi muutmine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib rakenduse, mille autentimismeetodit ta soovib muuta. Administraatorile kuvatakse hetkel kasutusel olev autentimismeetod koos autentimisfunktsiooniga ning sisselogmislehe malliga. Administraator saab eelpool nimetatud andmeid muuta.

Kasutusjuht: Andmebaasi valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Rakenduse loomisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu andmebaasidest, millele süsteem ligi pääseb. Administraator valib andmebaasi, mille alusel ta soovib uut rakendust luua.

3.5 Lehtede funktsionaalne allsüsteem

3.5.1 Eesmärgid

- Võimaldada administraatoril saada ülevaade rakendusele kuuluvatest lehekülgedest.
- Võimaldada administraatoril luua uusi lehekülgi.
- Võimaldada administraatoril muuta olemasolevate lehekülgede seadeid.
- Võimaldada administraatoril kustutada olemasolevaid lehekülgi.

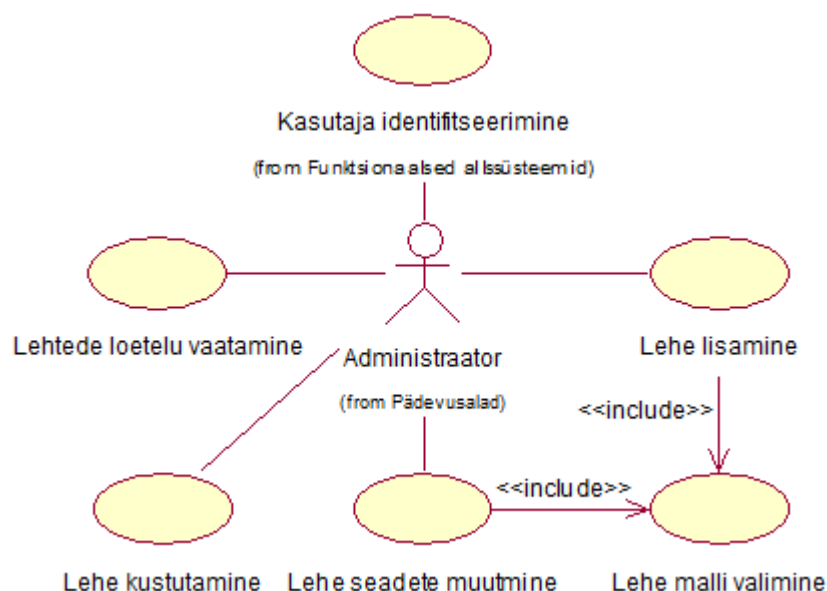
3.5.2 Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid

Allsüsteem teenindab lehtede registrit.

Allsüsteem kasutab mallide registrit.

3.5.3 Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Järgnevalt on esitatud lehtede funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel ja seal esitatud tekstikirjeldused kõrgtaseme formaadis.

Joonis 4. Lehtede funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Kasutusjuht: Lehtede loetelu vaatamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab saada ülevaadet, mis leheküljed on rakenduse alla loodud. Süsteem kuvab administraatorile loetelu lehtedest, kus tuuakse välja lehe id, alias, pealkiri ja info selle kohta, kas leht on avaleht ning kas leht nõuab kasutaja autentimist.

Kasutusjuht: Lehe lisamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab luua rakenduse alla uue lehe. Administraator sisestab lehe pealkirja, aliase, valib lehe malli ja valib kas leht on avaleht ning kas leht nõuab autentimist. Kui andmed on korrektsed, siis luuakse uus leht. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Lehe seadete muutmine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib lehtede loetelust lehe, mida ta soovib muuta. Administraatorile kuvatakse lehe pealkiri, alias, mall ja info selle kohta kas tegu on avalehega ning kas leht nõuab kasutaja autentimist. Kuvatavaid andmeid saab muuta. Kui andmed on korraõtsed, siis need salvestatakse. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Lehe kustutamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib lehtede loetelust lehe, mida ta soovib kustutada. Enne kustutamist küsitakse administraatorilt kinnitust. Kui administraator kinnitab kustutamise, siis leht ning sellega seotud info kustutatakse.

Kasutusjuht: Lehe malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Lehe loomisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu lehe mallidest, mida on võimalik lehe kuvamisel kasutada. Administraator saab valida ühe malli.

3.6 Regioonide funktsionaalne allsüsteem

3.6.1 Eesmärgid

- Võimaldada administraatoril saada ülevaade lehel olevatest regioonidest.
- Võimaldada administraatoril luua navigatsiooni tüüpi regioone.
- Võimaldada administraatoril luua HTML tüüpi regioone.
- Võimaldada administraatoril luua raporti tüüpi regioone.
- Võimaldada administraatoril luua vormi tüüpi regioone.
- Võimaldada administraatoril muuta olemasolevaid regioone.
- Võimaldada administraatoril kustutada olemasolevaid regioone.

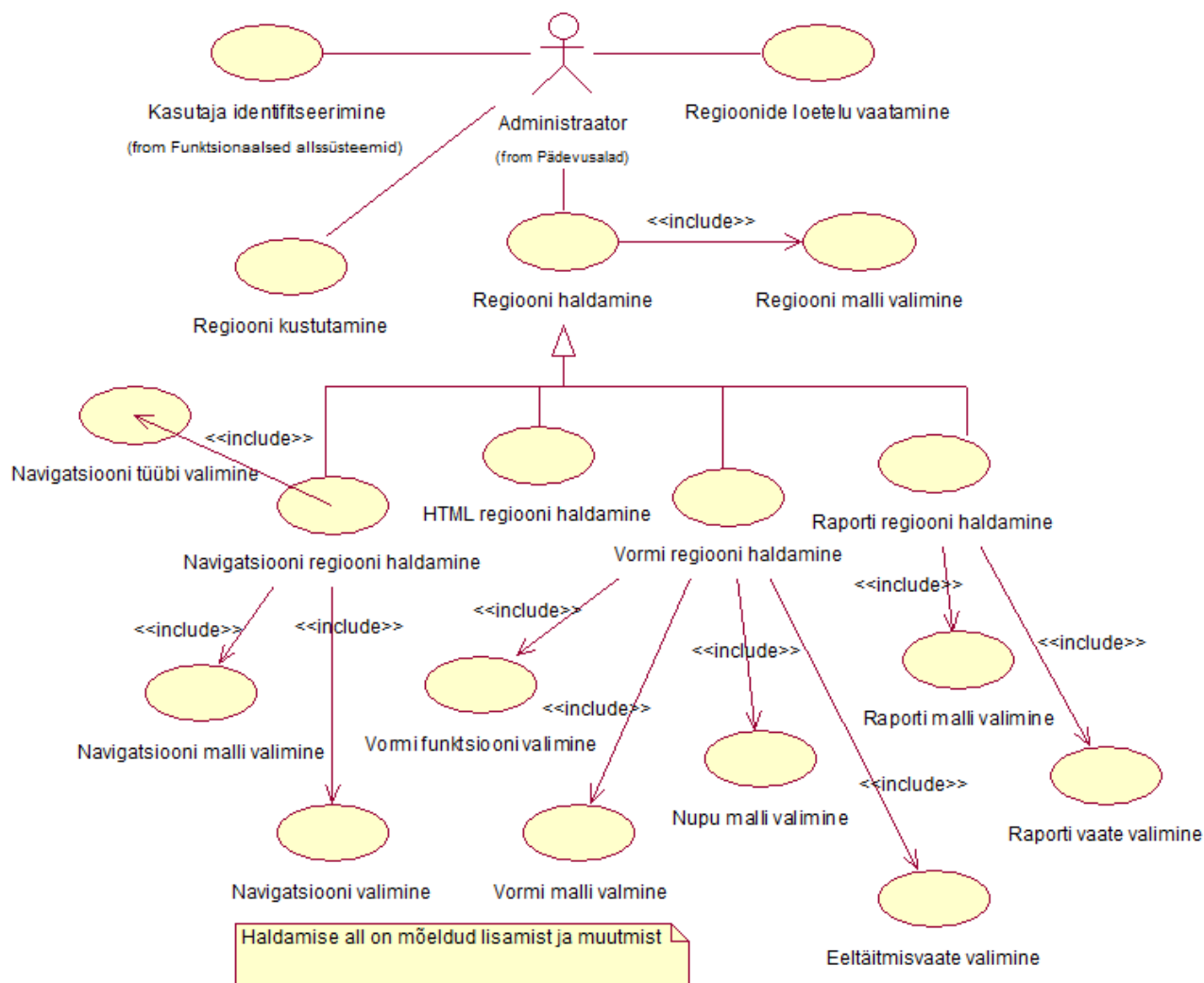
3.6.2 Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid

Allsüsteem teenindab regioonide registrit.

Allsüsteem kasutab mallide registrit, navigatsioonide registrit, andmebaasiobjektide registrit.

3.6.3 Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Järgnevalt on esitatud regioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel ja seal esitatud tekstikirjeldused kõrgtaseme formaadis.

Joonis 5. Regioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Kasutusjuht: Regioonide loetelu vaatamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab saada ülevaadet, mis regioonid on valitud lehe alla loodud. Administraatorile kuvatakse regioonide loetelu, kus esitatakse regiooni asukoht lehel, regiooni tüüp, järjekorranumber, nimi ning info selle kohta, kas regioon on nähtav või pei-

detud.

Kasutusjuht: Regiooni kustutamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib regioonide loetelust regiooni, mida ta soovib kustutada. Enne kustutamist küsitakse administraatorilt kinnitust. Kui administraator kinnitab kustutamise, siis regioon ning sellega seotud info kustutatakse.

Kasutusjuht: Regiooni malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraatorile kuvatakse loetelu mallidest, mida saab regiooni kuvamisel kasutada. Administraator saab valida ühe regiooni malli.

Kasutusjuht: Regiooni haldamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile vorm, kus küsitakse regiooni nime, järjekorranumbrit, regiooni malli ning infot selle kohta, kas regioon on nähtav või peidetud. Regiooni muutmise korral on vormi väljad eelnevalt täidetud. Kui esitatud andmed on korrektsed, siis need salvestatakse. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: HTML regiooni haldamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: HTML regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile vorm, kus lisaks kasutusjuhus "Regiooni haldamine" esitatud andmetele küsitakse kasutajalt ka teksti, mida regioonis kuvada.

Kasutusjuht: Navigatsiooni regiooni haldamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Navigatsiooni regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile vorm, kus lisaks kasutusjuhus "Regiooni haldamine" esitatud andmetele küsitakse kasutajalt ka navigatsiooni malli, kuvamise tüüpi ja navigatsiooni, mille alusel regioon luuakse ning infot selle kohta, kas regiooni kuvamisel tuleb korrata navigatsioonipunkti malli viimast taset, juhul kui navigatsioonipunkti sügavuse jaoks pole eraldi malli defineeritud.

Kasutusjuht: Navigatsiooni tüübi valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraatorile kuvatakse loetelu valikutest, kuidas regiooni kuvamisel navigatsiooni esitatakse. Valida saab lingirea (*breadcrumb*), sisukaardi (*sitemap*) ja menüü vahel, kus kuvatakse teekond aktiivse navigatsioonipunktini ning näidatakse ka selle alamelemente. Administraator saab valida ühe variandi.

Kasutusjuht: Navigatsiooni malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Navigatsiooni regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu mallidest, mida navigatsiooni kuvamisel võib kasutada. Administraator saab valida ühe malli.

Kasutusjuht: Navigatsiooni valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Navigatsiooni regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu rakenduse alla loodud navigatsioonidest, mille põhjal võib regiooni luua. Administraator saab valida ühe navigatsiooni.

Kasutusjuht: Raporti regiooni haldamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Raporti regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile vorm, kus lisaks kasutusjuhus "Regiooni haldamine" esitatud andmetele küsitakse kasutajalt ka raporti kuvamisel kasutatavat malli, raporti aluseks olevat vaadet, infot selle kohta, kas raporti päist tuleb kuvada või mitte, mitu rida kuvatakse ühel leheküljel, mis URL-parameetriga antakse edasi hetkel aktiivset lehekülge ning mis veergudest raport koosneb.

Kasutusjuht: Raporti malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Raporti regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu mallidest, mida raporti kuvamisel võib kasutada. Administraator saab valida ühe malli.

Kasutusjuht: Raporti vaate valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Raporti regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu rakenduse aluseks oleva andmebaasi vaadetest. Administraator saab valida ühe vaate. Pärast vaate valimist saab luua raportile veerge. Raporti veerg võib olla kas valitud vaate veerg või link. Raporti veeru loomisel tuleb sisestada veeru pealkiri, järjekorranumber ning info selle kohta, kas kuvatavas tekstis muudetakse HTML-erimärgid (&, <, >, ", ') ohutuks. Lingi korral tuleb lisaks sisestada ka URL ja ning lingi tekst ning võib lisada lisaatribuudid lingi vormindamiseks. Raport peab sisaldama vähemalt ühte veergu.

Kasutusjuht: Vormi regiooni haldamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Vormi regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile vorm, kus lisaks kasutusjuhuses "Regiooni haldamine" esitatud andmetele küsitakse kasutajalt ka vormi kuvamisel kasutatavat malli, vormi saatmisnupu malli, saatmisnupul kuvatavat teksti, teadet, mida kuvatakse vormi eduka töötlemise korral, teadet, mida kuvatakse, kui vormi töötlemisel tekib viga, URL, kuhu pärast vormi edukat töötlemist edasi suunatakse, funktsiooni, mille alusel vorm luuakse ning info selle kohta, kas vorm tuleb eelnevalt andmetega täita.

Kasutusjuht: Vormi funktsiooni valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Vormi regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu rakenduse aluseks oleva andmebaasi funktsioonidest. Administraator saab valida ühe funktsiooni. Pärast funktsiooni valimist kuvatakse funktsiooni parameetrid ning administraator peab valima, kuidas neid vormis kuvatakse. Administraator peab sisestama vormi välja nime, kirjelduse, järjekorranumbri, valima välja tüübi ja malli. Lisaks saab ta valida, kas väli on kogustuslik või mitte, nähtav või peidetud, sisestada välja vaikimisi väärtuse ja kasutajat abistava teksti. Juhul kui välja tüübiks on mitme valikuvõimalusega element, siis peab kasutaja valima vaate ja veerud, mille põhjal valik luuakse.

Kasutusjuht: Vormi malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Vormi regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu mallidest, mida vormi kuvamisel võib kasutada. Administraator saab valida ühe malli.

Kasutusjuht: Nupu malli valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Vormi regiooni lisamisel või muutmisel kuvatakse administraatorile loetelu mallidest, mida vormi saatmisnupu kuvamisel võib kasutada. Administraator saab valida ühe malli.

Kasutusjuht: Eeltäitmisvaate valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Kui administraator on vormi loomisel või muutmisel valinud, et vormi väljad peavad olema eelnevalt täidetud, siis kuvatakse administraatorile loetelu rakenduse aluseks oleva andmebaasi vaadetest. Administraator saab valida ühe vaate, kust vormide eeltäitmiseks vajalik info võetakse. Lisaks peab administraator ära kirjeldama päringu tingimused, mille alusel leitakse vaatest õige rida ning määrama, millised vormi väljad infoga täidetakse.

3.7 Navigatsioonide funktsionaalne allsüsteem

3.7.1 Eesmärgid

- Võimaldada administraatoril saada ülevaade rakendusele kuuluvatest navigatsioonidest.
- Võimaldada administraatoril luua uusi navigatsioone.
- Võimaldada administraatoril muuta olemasolevate navigatsioone.
- Võimaldada administraatoril kustutada olemasolevaid navigatsioone.
- Võimaldada administraatoril lisada olemasoleva navigatsiooni alla navigatsioonipunkte.
- Võimaldada administraatoril muuta olemasolevaid navigatsioonipunkte.
- Võimaldada administraatoril kustutada olemasolevaid navigatsioonipunkte.

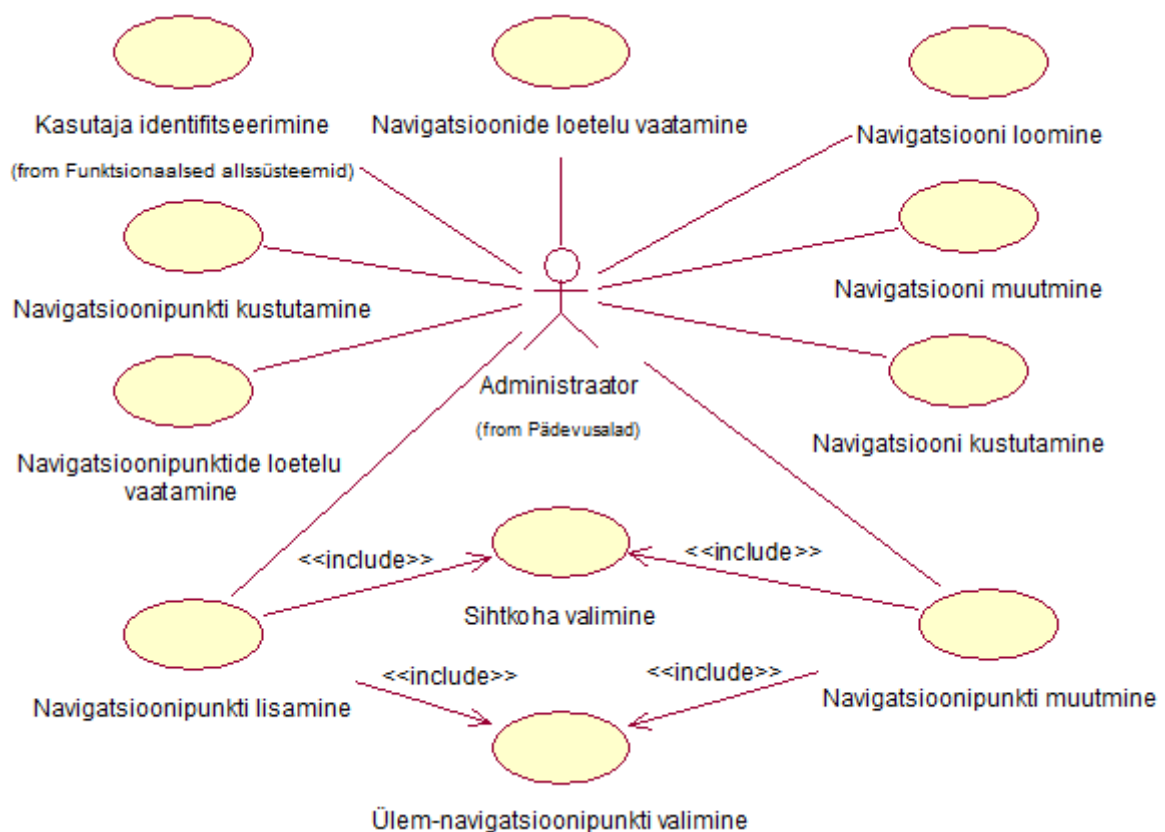
3.7.2 Allsüsteemi poolt kasutatavad registrid

Allsüsteem teenindab navigatsioonide registrit.

Allsüsteem kasutab lehtede registrit.

3.7.3 Allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Järgnevalt on esitatud navigatsioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel ja seal esitatud tekstikirjeldused kõrgtaseme formaadis.

Joonis 6. Navigatsioonide funktsionaalse allsüsteemi kasutusjuhtude eskiismudel

Kasutusjuht: Navigatsioonide loetelu vaatamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab saada ülevaadet, mis navigatsioonid on valitud rakenduse alla loodud. Administraatorile kuvatakse navigatsioonide nimede loetelu.

Kasutusjuht: Navigatsiooni loomine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab luua uut navigatsiooni. Administraatorile kuvatakse vorm, kus küsitakse uue navigatsiooni nime. Kui sisestatud andmed on korrektsed, siis luuakse navigatsioon. Vastasel korral kuvatakse vastvad veateated.

Kasutusjuht: Navigatsiooni muutmine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib navigatsiooni, mida ta soovib muuta. Administraatorile kuvatakse navigatsiooni nimi. Kuvatavaid andmeid saab muuta. Kui andmed on korrektsed, siis need salvestatakse. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Navigatsiooni kustutamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib navigatsioonide loetelust navigatsiooni, mida ta soovib kustutada. Enne kustutamist küsitakse administraatorilt kinnitust. Kui administraator kinnitab kustutamise, siis navigatsioon ning sellega seotud info kustutatakse.

Kasutusjuht: Navigatsioonipunktide loetelu vaatamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab saada ülevaadet, millised navigatsioonipunktid on navigatsiooni alla loodud. Administraatorile kuvatakse loetelu navigatsioonipunktidest, kus on esitatud navigatsioonipunkti järjekorranumber, nimi ja URL või leht, millele ta viitab. Lisaks on välja toodud, millise navigatsioonipunkti alla ta kuulub.

Kasutusjuht: Navigatsioonipunkti lisamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab navigatsiooni alla lisada navigatsioonipunkti. Administraatorile kuvatakse vorm, kus küsitakse navigatsioonipunkti nime, järjekorranumbrit, ülem-navigatsioonipunkti ning URL-i või lehte, millele viidatakse. Kui sisestatud andmed on korrektsed, siis luuakse uus navigatsioonipunkt. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Navigatsioonipunkti muutmine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator tahab muuta olemasolevat navigatsioonipunkti. Administraatorile kuvatakse vorm, kus esitatakse olemasoleva navigatsioonipunkti nimi, järjekorranumber, ülem-navigatsioonipunkt ning URL või leht, millele viidatakse. Administraator saab muuta eelpool nimetatud andmeid. Kui andmed on korrektsed, siis andmed salvestatakse. Vastasel korral kuvatakse vastavad veateated.

Kasutusjuht: Sihtkoha valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Juhul kui administraator tahab navigatsioonipunkti lisamisel või muutmisel viidata rakenduses loodud lehele, siis kuvatakse talle loetelu kõikidest lehtedest, mis antud rakenduse all olemas on. Administraator saab valida ühe lehe.

Kasutusjuht: Ülem-navigatsioonipunkti valimine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraatorile kuvatakse loetelu navigatsioonipunktidest, mis on loodud olemasoleva navigatsiooni alla. Kui loodav navigatsioonipunkt peab olema esimesel tasemel, siis ei tule ülem-navigatsioonipunkti valida. Kui navigatsioonipunkt peab kuuluma mingi teise navigatsioonipunkti alla, siis tuleb valida ülem-navigatsioonipunkt.

Kasutusjuht: Navigatsioonipunkti kustutamine

Tegutsejad: Administraator

Kirjeldus: Administraator valib navigatsioonipunktide loetelust navigatsioonipunkti, mida ta soovib kustutada. Enne kustutamist küsitakse administraatorilt kinnitust. Kui administraator kinnitab kustutamise, siis navigatsioonipunkt ning sellega seotud info kustutatakse.

3.8 Mittefunktsionaalsed nõuded

Tüüp	Nõude kirjeldus
Serveri tarkvara	Andmete hoidmiseks peab kasutama andmebaasisüsteemi PostgreSQL 9.4 või uuemat. Rakendus tuleb luua kasutades PHP 5.5.0 või uuemat.
Keel	Süsteemi kasutajaliides peab olema ingliskeelne.
Kasutajaliides	Kasutajaliides peab olema veebipõhine ning arvestama erinevate resolutsioonidega.
Toetatud veebibrauserid	<ul style="list-style-type: none"> ■ Microsoft Internet Explorer 11 või uuem. ■ Mozilla Firefox 43 või uuem. ■ Google Chrome 49 või uuem.
Andmebaasioperatsioonide töökiirus	Andmebaasioperatsioonid peavad süsteemil aega võtma alla 5 sekundi.

Tabel 2. Mittefunktsionaalsed nõuded

4 Andmebaasi disain

5 Kasutajaliidese disain

6 Rakenduse disain

7 Näide

Valideerimaks, kas loodud süsteem vastab nõuetele, loon näiterakenduse ja realiseerin neli kasutusjuhtu, mis sarnanevad üliõpilastöodes esinevatele kasutusjuhtudele.

8 Kokkuvõte

Kokkuvõte

9 Summary

Kokkuvõte

Kasutatud kirjandus

- [1] Ben Balter. Open source license usage on GitHub.com. [WWW] <https://github.com/blog/1964-open-source-license-usage-on-github-com>, 2015. (20.02.2016).
- [2] Larry Burns. *Building the Agile Database - How to Build a Successful Application Using Agile Without Sacrificing Data Management*. Technics Publications, LLC, 1 edition, 2011.
- [3] What is free software? [WWW] <http://www.gnu.org/philosophy/free-sw.html>. (20.02.2016).
- [4] P Hambrick. Advantages and Drawbacks of Using Stored Procedures for Processing Data. [WWW] <http://www.seguetech.com/blog/06/04/Advantage-drawbacks-stored-procedures-processing-data>. (07.03.2016).
- [5] Darja Kašnikova. Vaadete mõju päringute täitmisplaanide koostamisele kahe andmebaasisüsteemi näitel. Master's thesis, Tallinna Tehnikaülikool, 2015. [WWW] <http://digi.lib.ttu.ee/i/?3676>. (06.03.2016).
- [6] Licenses. [WWW] <http://choosealicense.com/licenses/>. (20.02.2016).
- [7] MySQL. [WWW] <https://www.mysql.com/>. (08.03.2016).
- [8] nuBuilder. [WWW] <https://www.nubuilder.net>. (29.02.2016).
- [9] GitHub: nuSoftware/nuBuilderPro: Web Application Builder. [WWW] <https://github.com/nuSoftware/nuBuilderPro>. (29.02.2016).
- [10] The Open Source Definition. [WWW] <https://opensource.org/osd-annotated>. (20.02.2016).
- [11] Oracle Application Express. [WWW] <https://apex.oracle.com/en/>. (20.02.2016).
- [12] Oracle Database. [WWW] <https://www.oracle.com/database/index.html>. (20.02.2016).
- [13] Why Open Source misses the point of Free Software. [WWW] <http://www.gnu.org/philosophy/open-source-misses-the-point.html>. (20.02.2016).

- [14] PHP: Hypertext Preprocessor. [WWW] <http://php.net/>. (20.02.2016).
- [15] PostgreSQL. [WWW] <http://www.postgresql.org/>. (20.02.2016).
- [16] PostgreSQL: Documentation: 9.4: dblink. [WWW] <http://www.postgresql.org/docs/9.4/static/contrib-dblink-function.html>. (22.04.2016).
- [17] PostgreSQL: Documentation: 9.4: postgres_fdw. [WWW] <http://www.postgresql.org/docs/9.4/static/postgres-fdw.html>. (22.04.2016).
- [18] PostgreSQL: Documentation: 9.4: The Information Schema. [WWW] <http://www.postgresql.org/docs/9.4/static/information-schema.html>. (20.02.2016).
- [19] PostgreSQL: Documentation: 9.4: Rules and Privileges. [WWW] <http://www.postgresql.org/docs/9.4/static/rules-privileges.html>. (21.04.2016).
- [20] PostgreSQL: Documentation: 9.4: System Catalogs. [WWW] <http://www.postgresql.org/docs/9.4/static/catalogs.html>. (20.02.2016).
- [21] Vallaste - e-Teatmik: IT ja sidetehnika seletav sõnaraamat. [WWW] <http://vallaste.ee/>. (06.03.2016).
- [22] Xataface | The fastest way to build a front-end for your MySQL Database. [WWW] <http://xataface.com/>. (08.03.2016).
- [23] shannah/xataface: Framework for building data-driven web applications in PHP and MySQL. [WWW] <https://github.com/shannah/xataface>. (08.03.2016).

Lisa 1 - PostgreSQL andmabaasisüsteemi süsteemikataloogid

9.1 information_schema

schemata	Sisaldab kõiki skeeme, millele kasutajal on ligipääs.
views	Sisaldab kõiki vaateid, mis asuvad antud andmebaasis. Näidatakse ainult selliseid vaateid, millele kasutajal on ligipääs. Paraku ei saa sealt aga infot materialiseeritud vaadete kohta.
columns	Sisaldab infot andmebaasis olevate tabelite ja vaadete veergude kohta. Näidatakse ainult neid veerge, millele kasutajal on ligipääs. Kui tagastatav tüüp on massiiv, siis saab selle kohta infot information_schema.element_types vaatest. Kui tagastatav tüüp on USER-DEFINED, siis saab selle kohta infot udt_name veerust. Kui veerg on loodud domeeni põhjal, siis saab domeeni nime domain_name veerust.
routines	Sisaldab infot andmebaasis olevate funktsioonide kohta, millele kasutajal on ligipääs. data_type veerg sisaldab infot tagastatava tüübi kohta. Kui tagastatav tüüp on massiiv, siis saab selle kohta infot information_schema.element_types vaatest. Kui tagastatav tüüp on USER-DEFINED, siis saab selle kohta infot type_udt_name veerust.
parameters	Sisaldab infot andmabaasis olevate funktsioonide parameetrite kohta. Parameetreid näidatakse ainult nende funktsioonide kohta, millele kasutajal on ligipääs.
element_types	Sisaldab infot massiivi tüüpide kohta.

[18]

9.2 pg_catalog

pg_database	Säilitab infot olemas olevate andmebaaside kohta. Erinevalt enamikest süsteemi kataloogidest on pg_database jagatud kõikide klastrisse kuuluvate andmebaaside vahel.
-------------	--

<code>pg_namespace</code>	Säilitab infot nimeruumide kohta. Sealt on võimalik kätte saada andmebaasis olevad skeemid.
<code>pg_shadow</code>	Sisaldab infot kasutajate kohta, kellel on sisselogimisõigus. See tabel sisaldab paroole kujul 'md5' md5(parool kasutajanimi).
<code>pg_class</code>	Sisaldab infot kõige kohta, millel on veerud, või on mõnes muus mõttes tabeliga sarnane. Sealt saab infot vaadete ja materialiseeritud vaadete kohta. Selle tabeli pealt on tehtud ka vaates <code>pg_views</code> ja <code>pg_matviews</code> , millest on samuti võimalik küsida infot vastavalt vaadete ja materialiseeritud vaadete kohta. Lisaks ei pea kasutajatel olema reaalne ligipääs antud objektidele, et näha infot nende objektide kohta.
<code>pg_attribute</code>	Sisaldab infot veergude kohta.
<code>pg_type</code>	Sisaldab infot andmetüüpide kohta. Siin tabelis on esindatud nii põhiandmetüübid, kasutaja loodud tüübid, domeenid ja komposiitandmetüübid, mis luuakse iga andmebaasis oleva tabeli jaoks.
<code>pg_proc</code>	Sisaldab infot funktsioonide kohta.

[20]